

Külpolitikáról jelen időben

Pesti Sándor: *Magyarország külpolitikája 2010–2020*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2021. 180 o.

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2022.1.12

A kötet szerzője nem csekély merészségről tesz bizonyosságot, amikor áttekintést igyekszik nyújtani a második Orbán-kormány 2010-es hivatalba lépésétől a negyediknek a 2020. december 31-ig folytatott külpolitikai tevékenységéről. Kihívásokkal teli feladat ez, hiszen nem egy olyan lezárt folyamatról van szó, amelyet már kellő távolságból szemlélhet az érdeklődő. A téma aktuálpolitikai jelentősége pedig óhatatlanul akár minősítésre, akár állásfoglalásra is csábíthatná a szerzőt – Pesti Sándor azonban nem enged ezeknek a kísértéseknek.

Pesti az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának habilitált docense, a Politikatudományi Intézet oktatója. Kutatási területe a magyar parlamentarizmus és politikai rendszer története, továbbá a közpolitika és a kisebbségkutatás. A 2010 utáni magyar politikáról korábban is publikált már tanulmányokat, egyebek mellett a *Kommentár* című folyóiratban (Pesti, 2018a; Pesti, 2018b; Pesti, 2019). Jelen műve az első önálló, külpolitikai tárgyú könyve.

Saját bevallása szerint egyetemi tankönyvnek szánja e munkát, amely „döntően leíró-elemző jellegű”, és tartózkodik a „direkt minősítéstől” (Pesti, 2021, 7. o.). A mintegy 180 oldalas mű felépítése alapvetően a „Magyar külpolitika az uniós elnökség után” című, 2011-ben megjelent külpolitikai stratégia három fő prioritását követi.

Magának a stratégiának és a magyar külpolitika főbb irányelveinek a bemutatása után, a második fejezetben az euroatlanti integráció kérdéskörével foglalkozik. Ezen belül külön-külön tárgyalja a Nyugathoz, az Európai Unióhoz és az EU vezető politikusaival való viszonyt. Az EU-ról szóló alfejezetben forrásdokumentumként megjelenik a Fidesz „Igen, Magyarország többre képes!” című 2009-es európai parlamenti választási programja. A még egyértelműen Európai Uniópárti programmal szemben érdekesen rajzolja fel a szerző a magyar

kormány és az uniós szervek és tisztségviselők közötti, egyre fokozódó ellentétet. A fejezet további része a migránskérdéssel, az Európai Néppárthoz fűződő viszonnal, illetve a magyar–amerikai és a magyar–német kapcsolatokkal foglalkozik.

A könyv harmadik fejezete a globális nyitás témáját járja körbe. Ebből kiderül, hogy Martonyi János külügyminisztersége alatt kifejezetten ez a megfogalmazás volt használatos, Szijjártó Péter pedig már inkább a keleti, illetve déli nyitás kifejezést alkalmazta. A szerző ebben a részben rávilágít az „értékelvűség kontra érdekelvűség” alapján névlegesen elkülönülő külpolitikai irányzatok látszólagos sűrűlódásainak a nemzetközi háttérre, amely leginkább a keleti autoriter államokkal történő kereskedelem kapcsán mutatkozott meg. Az amerikai–kínai vagy a német–orosz gazdasági együttműködés ugyanis az idézett beszédek alapján arányaiban is messze túlszárnyalja a magyar kormány keleti nyitás politikáját. A szerző külön alfejezetekben ismerteti a magyar–orosz és a magyar–izraeli viszonyt, valamint Törökországra fókuszálva a Berlin–Moszkva–Ankara-háromszög geopolitikai jelentőségét.

A negyedik fejezet a térségpolitikára koncentrál, azaz a közép-európai regionális szervezetekre, valamint a határon túli magyarság helyzetére. A visegrádi együttműködéssel foglalkozó alfejezet után a szomszéd országokkal – Romániával, Ukrajnával, Szerbiával, Horvátországgal, Szlovéniával és Ausztriával – ápolat kapcsolat bemutatása következik. A közép- és kelet-európai térség egyik legújabb regionális együttműködéseként említi Pesti Sándor a Három Tenger Kezdeményezést; a tizenkét EU-tagállamból álló formáció az Amerikai Egyesült Államok támogatásával is bír (Pesti, 2021, 157. o.). A szerzőnek érdemes lett volna továbbgondolnia ezt a témát, hiszen – öt balkáni állammal kiegészülve – az együttműködésben érintett országok vesznek részt a Kína közreműködésével megalakított 17+1 formációban is. Vagyis az EU-n belüli közép (és kelet)-európai identitás megerősítése legalább annyira kezd újra nagyhatalmi célokat szolgálni, mint amennyire éppen azoknak a kivédésére lenne hivatott (Eszterhainé, 2020). Mégsem ez a könyv legnagyobb hiányossága.

Pesti művének közel háromnegyed része idézetekből épül fel, amelyek a magyar külpolitika legjelentősebb alakítóinak – nevezetesen Orbán Viktor miniszterelnöknek, Martonyi János, illetve Szijjártó Péter külügyminiszternek – az interjúiból, beszédeiből és írásaiból származnak. Az idézeteket a szerző logikus és követhető tematikus ívre fűzte fel ugyan, ám azokat gyakran csak néhány saját mondat köti össze. Az idézetek zöme közéleti jellegű, így a hivatkozások leginkább internetes link formájában jelennek meg, ami bizonyos idő elteltével megnehezítheti a visszakeresést.

Az előbbiből eredő további furesaság, hogy a szerző a főszöveg helyett nagyon gyakran lábjegyzetekben rejti el a saját elemző/kritikai jellegű észrevételeit. Ezért nem túlzás azt állítani, hogy a kritikai szemléletmód kialakítása érdekében elengedhetetlen a lábjegyzetek végigolvasása. Elég, ha két szemléletes példát említek erre. A globális nyitással foglalkozó fejezetben Pesti egy 2016-os Orbán-beszédből idéz, amely a Kínai Kommunista Párt konferenciáján hangzott el: „A kínai politikai berendezkedés a kínai népre tartozik, éppen úgy, mint ahogy Magyarországé a magyarokra” (Pesti, 2021, 113. o.). Majd a 213-as lábjegyzetben olvashatjuk a szerző igenis releváns kommentárját: „Ez a megközelítés persze nehezen egyeztethető össze a 2011-es külpolitikai stratégia értékelvű szemléletével, vagy akár a Fidesz 2009-es EP-választási programjával, amely például hangsúlyozza, hogy »kiemelt figyelemmel kell kísérni az emberi jogok helyzetét Kínában, különös tekintettel a tibeti és ujjuriai fejleményekre«.”

A másik példa az „Euroatlanti orientáció” című fejezetből való. Az 53-as lábjegyzetben ezt olvashatjuk: „Az Egyesült Királyság unióból való kiválásával a magyar kormány legfőbb nyugat-európai szövetségét veszítette el a nemzetek Európájáért folytatott küzdelmében” (Pesti, 2021, 42. o.). Ennek fényében hiányérzet alakulhat ki az olvasóban: miért nem szól egy alfejezet a brit–magyar kapcsolatokról is, mint ahogy külön rész foglalkozik az Egyesült Államokkal, illetve a Németországgal való relációval? Pedig ez indokolt lenne akár a Nagy-Britanniában élő többszázévezres létszámú magyar közösség miatt is.

Az említett hiányosságok ellenére Pesti Sándor mindvégig kellő távolságot tart művében a magyar kormányt bíráló hangoktól ugyanúgy, mint a kormányzati öngazolástól. A 2010 utáni magyar külpolitika eddigi legrészletesebb kritikáját Szent-Iványi István, a második Orbán-kormány szlovéniai nagykövete adta. Értékitétele szerint a „külpolitikánk jelenleg világos stratégiai cél nélkül, jól körülírt cselekvési fókusz nélkül ad hoc reakciók és akciók inkoherens sorozata, amely a nyers pragmatizmus és az elvtelen opportunizmus határmezsgyéjén tévelyeg” (Szent-Iványi, 2018, 35. o.). Ezt a negatív képet árnyalja Pesti Sándor, aki részleteiben mutatja be például a magyar nemzetpolitika, valamint a gázszállítás terén még Oroszországgal is konfrontációt vállaló energiapolitika hosszú távú és következetes mivoltát.

Könyvének ötödik, összegző fejezetében ezt írja Pesti: „Annak objektív megítélésére, hogy egy kormány külpolitikája mennyiben szolgálja a nemzeti érdeket, álláspontom szerint a tudomány nem alkalmas és nem is illetékes. ... Már csak azért sem, mert maga a nemzeti érdek is jelentős részben szubjektív fogalom” (Pesti, 2021, 178. o.). A szerző e – szinte már túlzottan diplomatikus – állításával nehéz vitatkozni, mivel a „nemzeti érdek” meghatározásával foglalkozó nemzetközi szakirodalom kiindulópontja éppen az, hogy maga a fogalom igen csak „sikamlós” (*slippery*), és legalább annyira leíró, mint előíró jellegű (Nye, 1999, 22. o.).

Végezetül megállapíthatjuk, hogy Pesti Sándor tollából egy jól felépített, olvasmányos, majdnem minden fontos külpolitikai vonatkozást számba vevő könyv született. A leíró részek ugyanakkor erősen dominálnak az elemzők felett, és ez mondható el az idézett források és a saját szöveg mennyiségének arányáról is. Mindebből kifolyólag – a szerző eredeti szándékától eltérően – a mű inkább tekinthető egy megjegyzésekkel gazdagon ellátott szöveggyűjteménynek, mint egyetemi tankönyvnek.

Kövecses László

Irodalomjegyzék

- Eszterhainé Szőke Noémi (2020). Merre tovább, 17+1? A kelet-közép-európai régió az erősödő amerikai–kínai vetélkedés kereszttüzében. *Antall József Tudásközpont*. A letöltés ideje: 2021. december 4. <https://digitalistudastar.ajtk.hu/hu/kutato-blog/merre-tovabb-17-1>.
- Nye, Joseph S. (1999). Redefining the National Interest. *Foreign Affairs*, 78(4). 22–35.
- Pesti Sándor (2018a). Jog és politika viszonya a 2010 utáni Magyarországon. *Kommentár*, 13(1). 84–92.
- Pesti Sándor (2018b). Az elmúlt nyolc év. *Kommentár*, 13(2). 3–10.
- Pesti Sándor (2019). A parlamentarizmus válsága (?) *Parlamenti Szemle*, 4(2). 153–159.
- Pesti Sándor (2021). *Magyarország külpolitikája 2010–2020*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Szent-Iványi István (2018). *Quo vadis Hungaria?* Budapest: Kalligram Kiadó.